

АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ ПЕН ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Б.Б. Ислямов* , Б.Б. Джакубақынов , Н. Төлегенұлы

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, beibit-22@mail.ru, nurzhan_tolegenu@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беретін мектептің 10-сынып оқушыларын Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде қызмет етуге даярлауда «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» (АӘЖТД) пен «Дене шынықтыру» (ДШ) пәндерін интеграциялық оқытудың педагогикалық мүмкіндіктері қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – жоғары сынып оқушыларының әскери-қолданбалы дене дайындығын жетілдіру құралы ретінде аталған пәндерді интеграциялық оқытудың педагогикалық мүмкіндіктерін анықтау. Зерттеуде аралас зерттеу дизайны қолданылды: оқу бағдарламаларына жүйелік-салыстырмалы талдау жүргізіліп, Қазақстанның жалпы білім беретін мектептерінің 102 мұғалімі (АӘЖТД – 64, ДШ – 38) арасында Google Forms платформасы арқылы сауалнама ұйымдастырылды (жауап беру коэффициенті – 69,4%). Сауалнаманың ішкі сенімділігі Cronbach альфа коэффициентімен бағаланды ($\alpha = 0,71$). Сандық деректер IBM SPSS Statistics 26.0 бағдарламасында өңделді, ал ашық жауаптарға тақырыптық мазмұндық талдау жүргізілді. Оқу бағдарламаларын салыстырмалы талдау АӘЖТД мен ДШ пәндерінің төрт тоқсанның барлығында тақырыптық сәйкестігі бар екенін және оларды интеграциялық оқытуға негіз болатын ортақ дидактикалық мақсаттардың байқалатынын көрсетті. Сауалнама нәтижелері бойынша мұғалімдердің 80,4%-ы интеграциялық оқытуды толық немесе шартты түрде қолдады. Алайда оны жүйелі түрде қолданатындардың үлесі небәрі 28,4%-ды құрады, бұл мұғалімдердің интеграциялық оқытуға оң көзқарасы мен оны тәжірибеде іске асыру деңгейі арасында елеулі алшақтықтың бар екенін айғақтады. Интеграцияны жүзеге асырудың негізгі кедергілері ретінде АӘЖТД пәніне бөлінген оқу уақытының шектеулілігі (аптасына 1 сағат), материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі және нормативтік-әдістемелік қолдаудың жеткіліксіздігі анықталды. Зерттеу нәтижелері АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялық форматта оқытудың бағдарламалық негізі бар екенін және бұл тәсілдің мұғалімдер тарапынан педагогикалық қолдау табатынын көрсетті. Сонымен қатар, интеграциялық оқытуды білім беру тәжірибесіне кеңінен енгізу нормативтік-құқықтық, әдістемелік және ұйымдастырушылық қамтамасыз етуді жетілдіруді талап етеді.

Кілт сөздер: алғашқы әскери және технологиялық дайындық, дене шынықтыру, интеграциялық оқыту, әскери-қолданбалы дене дайындығы, жоғары сынып оқушылары, сауалнамалық зерттеу.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне жыл сайын екі рет шақырылым жасалып, жеке құрам толықтырылады, оның негізгі көзі – жалпы орта білім беретін мектептерді бітірген, 18-ге толған жастар. Соңғы жылдары шақырылған жастардың мерзімді әскери қызметке бейімделу қиындықтары байқалып отыр, бұл мектептегі алғашқы әскери дайындықтың нәтижелілігі мен сапасы туралы маңызды сұрақтар туындатады. Қазіргі уақытта «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні жалпы орта білім беретін мектептің 10-сынып оқушыларына оқытылады. Мәселенің негізгі себебі – аталған пәнге бөлінген оқу жүктемесінің шектеулілігінде: типтік оқу жоспарына сәйкес пәнге аптасына тек 1 сағат бөлінген. Осы жағдайда АӘЖТД-ны Дене шынықтыру пәнімен мазмұндық және әдістемелік тұрғыдан үйлестіру мүмкіндігін зерттеу практикалық маңызға ие.

Нормативтік деңгейде ҚР «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңының 11-бабы мен Жалпы орта білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (ҚР Үкіметінің 2022 жылғы 23 қарашадағы № 940 қаулысы) пәнаралық ықпалдастыққа негізделген, құзыреттілік-бағдарлы оқытуды білім беру үдерісінің міндетті принципі ретінде бекітеді [1]. Осы нормативтік талап АӘЖТД мен ДШ пәндерінің мазмұндық үйлестірілуіне заңнамалық негіз қалыптастырады.

Пәнаралық интеграция мәселесі педагогика ғылымында кеңінен зерттелген. Drake және Reid интеграцияланған оқу бағдарламасының 21-ғасыр құзыреттіліктерін қалыптастыру тиімділігін эксперименталды деректер арқылы дәлелдеген [2]. Boluk интеграциялық дизайнның оқушылардың практикалық дағдыларын меңгеруін жеңілдететінін бірнеше оқу орнының тәжірибесі негізінде растаған [3]. Spelt және әріптестер жоғары білімдегі интердисциплинарлық оқытуды жүйелі шолу нәтижесінде интеграцияның тереңдетілген ойлауды, ұжымдық жұмыс дағдыларын және академиялық ынтаны арттыратынын анықтаған [4]. Отандық зерттеушілер Шолпанқұлова Г.К., Колумбаева Ш.Ж., Махметова Б.Т. пәнаралық интеграция негізінде болашақ педагогтардың кәсіби дайындығын жетілдіру мүмкіндіктерін зерттеп, оң нәтижелер анықтаған [5]. Керімбаева Р.Қ. және Шауенова М.А. қазақстандық мектеп жағдайында білім беруді интеграциялаудың теориялық негіздерін талдаған [6].

Дене дайындығы мен әскери даярлықтың байланысы да зерттеушілер назарынан тыс қалмаған. Никифоров А.В. және Мухамежанова С.Ш. Қазақстан армиясындағы дене дайындығы жүйесінің дамуын зерттеп, оның елдің қорғаныс доктринасымен тікелей байланысты екенін дәлелдеген [7]. Уанбаев Е.Қ. кәсіби-қолданбалы дене дайындығын еңбек пен әскери іс-әрекеттерге тікелей бағытталған дене тәрбиесінің арнайы саласы ретінде анықтаған; бұл тұжырым АӘЖТД мен ДШ пәндерінің мазмұндық жақындығын теориялық тұрғыдан негіздейді [8]. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының әдістемелік ұсынымдарында АӘЖТД пәнінің мазмұны оқушылардың әскери сауаттылығын, төтенше жағдайларда әрекет ету қабілетін және дене дайындығын қалыптастыруға бағытталғаны атап өтіледі [9].

Шетелдік зерттеулерде де әскери дайындық пен дене шынықтыру интеграциясы қарастырылған. Prontenko және әріптестер кадеттердің қозғалыс дағдылары мен әскери-қолданбалы дағдыларын бағдарлау жаттығулары арқылы дамытудың кешенді бағдарламасын апробациялап, оның жауынгерлік дайындыққа айтарлықтай оң ықпал ететінін анықтаған [10]. Burley және әріптестер базалық әскери даярлықтың алдында жүргізілетін қарқынды кардиореспираторлық және күштік жаттығулардың бейімделу нәтижесін жақсартатынын клиникалық деңгейде дәлелдеп, жас сарбаздарды мерзімді қызметке дейінгі физикалық дайындықтың маңыздылығын негіздеген [11].

Жоғарыда талданған зерттеулер интеграциялық оқытудың жалпы педагогикалық тиімділігі мен әскери дайындықтың дене компоненттерін жеке-жеке қарастырған. Алайда Қазақстан жағдайында келесі мәселелер жеткілікті деңгейде зерттелмеген: жалпы орта білім беру жүйесіндегі АӘЖТД мен ДШ пәндерінің оқу бағдарламалары тақырыптық деңгейде салыстырылмаған; мектеп мұғалімдерінің интеграциялық оқытуды жүзеге асыруға деген дайындығы мен ұстанымдары зерттелмеген; интеграцияланған сабақтарды ұйымдастырудың практикалық алғышарттары анықталмаған.

Осы олқылық зерттеу тақырыбының ғылыми негізделгенін растайды және оны төмендегі қарама-қайшылықтар одан бетер күшейтеді:

- қоғам мен мемлекеттің әскери қызметке сапалы даярланған жастарға деген сұранысы мен мектептегі нақты дайындық деңгейі арасындағы алшақтық;
- құзыреттілікке негізделген білім беру стандартының пәнаралық интеграцияны талап етуі мен пәндердің дәстүрлі оқшаулана оқытылуы арасындағы қайшылық;
- АӘЖТД пәніне бөлінген оқу уақытының шектеулілігі мен оқу мазмұнының ауқымдылығы арасындағы сәйкессіздік;
- оқушылардың белсенді, жарыс элементтері бар оқыту формаларына қызығушылығы мен дәстүрлі репродуктивті оқыту үлгілерінің басымдығы арасындағы қарама-қайшылық.

Бұл қайшылықтарды жеңу үшін АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялаудың педагогикалық мүмкіндіктерін анықтаудың ғылыми және практикалық міндеттерін шешу қажет.

Зерттеудің мақсаты – жалпы білім беретін мектептің 10-сынып оқушыларын Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде қызмет етуге даярлауда АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялық оқытудың бағдарламалық мүмкіндіктерін анықтау және

мұғалімдердің осы бағытта интеграциялық оқытуды жүзеге асыруға деген дайындығы мен ұстанымдарын зерттеу. Осыған орай, зерттеу келесі сұрақтарға жауап береді: мектеп мұғалімдері АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялық оқытуды қаншалықты орынды деп санайды және оны жүзеге асырудың қандай педагогикалық алғышарттары бар?

Зерттеудің ғылыми болжамы: жастардың әскери-қолданбалы дене дайындығын жетілдіруге бағытталған АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялаудың педагогикалық мүмкіндіктері анықталса, онда оларды оқу-тәрбие үдерісінде жүзеге асырудың тиімді әдістемелік жолдарын жасауға негіз қалыптасады.

Материалдар мен әдістер

Зерттеуде сипаттамалық аралас дизайн (descriptive mixed-methods design) қолданылды: сандық компонент – сауалнама; сапалық компонент – ашық жауаптарды тематикалық мазмұнталдау; сондай-ақ оқу бағдарламаларына жүйелік-салыстырмалы талдау жүргізілді.

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің 10-сынып оқу бағдарламалары салыстырмалы талдауға алынды. Талдау критерийлері: тақырыптық сәйкестік, дидактикалық мақсаттардың ортақтығы, практикалық іс-әрекет үлгілерінің үйлесімділігі.

Зерттеуге Қазақстанның жалпы білім беретін мектептерінің Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен дене шынықтыру пәні мұғалімдері мақсатты-ыңғайлы іріктеме (purposive convenience sampling) тәсілімен таңдалды. Зерттеуге барлығы $n = 102$ мұғалім ерікті түрде қатысты (84 ер – 82,4%; 18 әйел – 17,6%). Респонденттердің жасы $M = 37,0 \pm 8,4$ жас (диапазон: 24–58 жас), педагогикалық өтілінің ұзақтығы $M = 15,0 \pm 7,3$ жыл (диапазон: 1-35 жыл). Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәні мұғалімдері – $n = 64$ (62,7%), Дене шынықтыру пәні мұғалімдері – $n = 38$ (37,3%). Зерттеуге қатысқан 102 мұғалімнің сипаттамалары кесте 1-де берілген.

Кесте 1 – Зерттеуге қатысқан мұғалімдердің жалпы сипаттамалары ($n = 102$)

Көрсеткіш	Мәні
Жалпы саны, n	102
Ерлер, n (%)	84 (82,4%)
Әйелдер, n (%)	18 (17,6%)
Орташа жас, $M \pm SD$, жыл	$37,0 \pm 8,4$
Жас диапазоны, мин-макс	24 – 58
Педагогикалық өтіл, $M \pm SD$, жыл	$15,0 \pm 7,3$
Өтіл диапазоны, мин-макс	1 – 35
АӘЖТД пәні мұғалімдері, n (%)	64 (62,7%)
ДШ пәні мұғалімдері, n (%)	38 (37,3%)

Ескертпе: M – орташа мән; SD – стандартты ауытқу. Мәндер IBM SPSS Statistics 26.0 арқылы есептелді.

Сауалнама Google Forms платформасына орналастырылып, 2025 жылғы наурыз айында онлайн форматта $N = 147$ мұғалімге таратылды. Жауап беру коэффициенті (response rate) мынадай формула бойынша есептелді:

$$\text{Response rate} = (102 / 147) \times 100 = 69,4\% \quad (1)$$

Алынған жауап беру коэффициенті (69,4%) онлайн сауалнамалық зерттеулер үшін қолайлы деңгей ретінде бағаланады Nulty [12]. Толық жауап бермеген 45 респонденттің деректері талдаудан шығарылды.

Сауалнаманың мазмұндық валидтілігін бағалау үшін педагогика және дене тәрбиесі саласындағы 3 сарапшының рецензиясы алынды. Жабық сұрақтардың (C1-C5) ішкі сенімділігі Cronbach альфа коэффициенті арқылы бағаланды:

$$\alpha = 0,71$$

(2)

Бұл мән педагогикалық зерттеулерде қолайлы деп есептелетін $\alpha \geq 0,70$ шегінен асады George & Mallery [13], бұл сауалнаманың жеткілікті ішкі сенімділікке ие екенін растайды.

Сандық деректер IBM SPSS Statistics 26.0 бағдарламасымен өңделді. Жиілік (f), пайыздық үлес (%), орташа мән (M) және стандартты ауытқу (SD) есептелді. Диаграммалар Microsoft Excel 2019-да дайындалды. Ашық жауаптар (C6) тақырыптық мазмұн талдау арқылы өңделді.

Зерттеу Хельсинки декларациясының (2013) этикалық принциптеріне сәйкес жүргізілді. Зерттеуге қатысу толығымен ерікті болды. Сауалнама анонимді форматта өткізілді: жеке сәйкестендіруге мүмкіндік беретін ешқандай ақпарат жиналмады. Деректер тек жиынтық статистика түрінде талданды.

Нәтижелер мен талқылау

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің 10-сыныпқа арналған оқу бағдарламаларына жүргізілген салыстырмалы талдау нәтижесінде төрт тоқсанның барлығында тақырыптық сәйкестік анықталды. Талдау үш критерий бойынша жүргізілді: тақырыптық сәйкестік, дидактикалық мақсаттардың ортақтығы және практикалық іс-әрекет үлгілерінің үйлесімділігі (кесте 2).

Кесте 2 – Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің 10-сынып оқу бағдарламаларындағы интеграциялық мүмкіндіктері

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық мазмұны	Дене шынықтыру мазмұны	Интеграциялық мүмкіндіктер
I тоқсан: Саптық дайындық	Жүгіру, секіру, лактыру	Қозғалыс дағдыларын бірыңғай практикалық контекстте дамыту. Жылдамдық пен ептілікке үйрету
II тоқсан: Қару-жарақпен жұмыс	Гимнастикалық жаттығулар, снарядтарда дене басқару	Дене бақылауы мен күш дағдыларын ортақ физикалық дайындық аясында меңгерту. Икемділік пен иілгіштікті арттыру
III тоқсан: Әскери роботехника; жаппай қырып-жою қаруларынан қорғану	Тактикалық ойындар; командалық өзара іс-қимыл	Команда құрамында жұмыс істеу дағдыларын дамыту. Тез шешім қабылдауға, техникалық сауаттылыққа үйрету
IV тоқсан: Жеке қорғаныс; алғашқы медициналық көмек	Командалық ойындар; бұлшық етті қалпына келтіру	Медициналық дайындық пен функционалдық қалпына келтіруді өзара байланыста оқыту. Сабырлық пен шыдамдылықты дамыту

Талдау нәтижелері Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің дидактикалық мақсаттары деңгейінде мазмұндық ортақтықтың бар екенін көрсетеді. I және II тоқсандарда бұл байланыс қозғалыс үйлесімділігі мен денені бақылау дағдыларын бірлесіп дамыту арқылы айқын байқалады. III тоқсандағы сәйкестік педагогикалық сипатта: роботехника тақырыбы да, командалық тактикалық ойындар да топтық жұмысты, рөлдерді бөлуді және нәтижеге бағытталған ынтымақтастықты талап етеді. IV тоқсандағы медициналық дайындық пен бұлшықет қалпына келтіру жаттығулары физиологиялық негізде өзара байланысты. Жалпы алғанда, бағдарламалық деңгейдегі тақырыптық сәйкестік интеграцияланған сабақтарды жүзеге асыруға мазмұндық негіз бар екенін көрсетеді.

Мұғалімдерге арналған арнайы сауалнама арқылы осы пәндерді интеграциялық оқытудың мүмкіндіктерін анықтау мақсатында авторлар әзірлеген 6 сұрақтан тұратын сауалнама қолданылды: C1–C5 – жабық сауалдар (жауап нұсқасын таңдау), C6 – ашық сауал (пікір жазу):

С1. Мектебіңізде пәндер бойынша кіріктірілген (интеграцияланған) сабақтар ұйымдастырылып тұра ма?

С2. Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерін интеграциялық оқыту әдістемесі туралы не білесіз?

С3. Оқушылардың әскери қолданбалы дене дайындығын жақсарту мақсатында Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен дене шынықтыру пәндерін кейбір тақырыптар бойынша интеграциялық оқыту қажет пе?

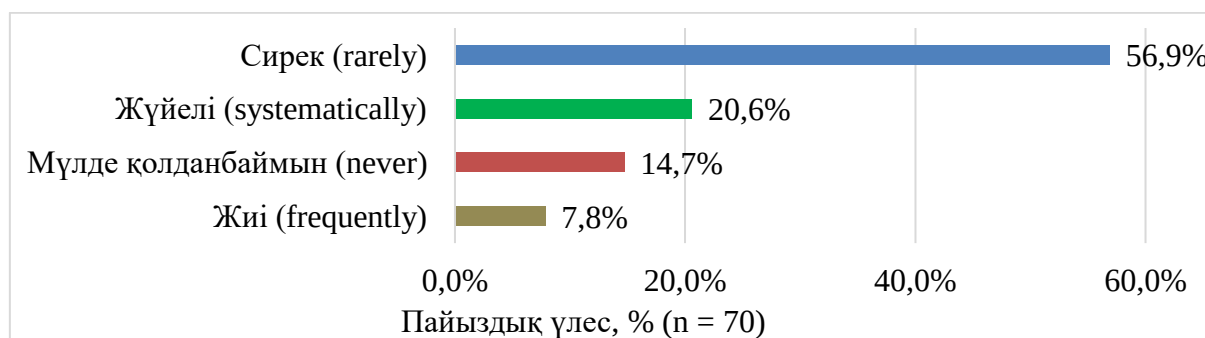
С4. Қандай уақытта Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерін кейбір тақырыптар бойынша интеграциялық оқытуды қандай уақытта ұйымдастыруға мүмкіндік бар?

С5. Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерін интеграциялау арқылы оқушылардың әскери-қолданбалы дене дайындығын «Жас сарбаз» әскери-патриоттық клуб бағдарламасы аясында жетілдіру қажет па?

С6. Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру сабақтарын интеграциялық оқытуға қатысты сіздің ұсыныстарыңыз?

Төменде осы сауалдар бойынша жауаптардың қорытындысы баяндалады.

С1 сауалының нәтижелері мектеп практикасында интеграциялық оқытудың жүйелі деңгейде жүзеге асырылмайтынын көрсетеді. Респонденттердің 57,0%-ы (n = 58) интеграциялық элементтерді сирек қолданатынын, 14,7%-ы (n = 15) мүлде қолданбайтынын хабарлады; жиынтықта 71,7%-ы интеграцияны тәжірибеде жүйелі іске асырмайды. Жүйелі қолданатындар – 20,6% (n = 21), жиі қолданатындар – 7,8% (n = 8). Пайыздардың жиынтығы дөңгелектеу нәтижесінде 100,1 % болды. Үлестірім 1-суретте берілген.

Сурет 1 – Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінде интеграциялық элементтерді қолдану жиілігі бойынша мұғалімдердің жауаптарының үлестірімі (% , n = 102)

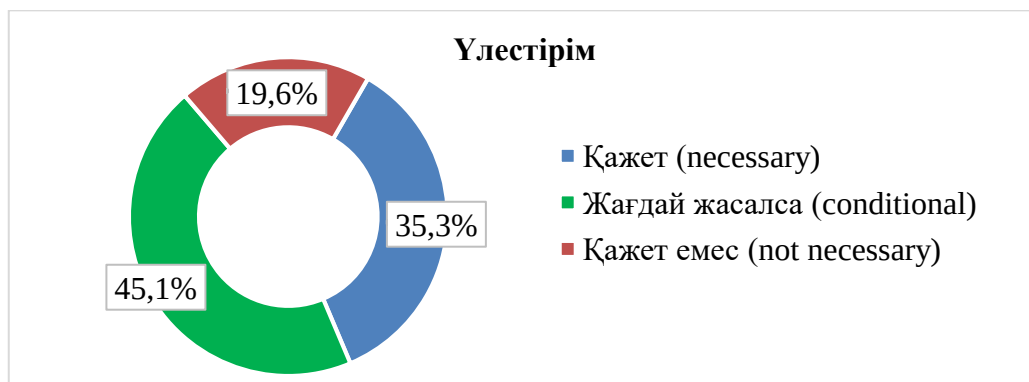
Бұл нәтиже интеграцияны принцип ретінде мойындау мен оны тәжірибеде жүзеге асыру арасындағы елеулі алшақтықты көрсетеді. Зерттеу сипаттамалық дизайнға негізделгендіктен, аталған алшақтықтың нақты себебін анықтау болашақ зерттеулерді талап етеді.

С2 сауалда тәжірибелік бағытты таңдағандар үлесі 42,6%-ды құрайды, ал теориялық бағытты қолдағандар – 30,7%. Бұл интеграцияның практикалық сипатта жүзеге асырылуын құптайтын мұғалімдер саны басым екенін көрсетеді. Сонымен қатар, 26,7% респонденттің баламалы жауапты таңдауы әдістемелік ұстанымдардың әлі де жүйеленбегенін аңғартады.

С3 сауалы бойынша мұғалімдердің басым бөлігі интеграцияға оң немесе шартты түрде оң көзқарас білдірді. Респонденттердің 35,3%-ы (n = 36) интеграцияны «қажет» деп бағаласа, 45,1%-ы (n = 46) «жағдай жасалса дұрыс» деп көрсетті; жиынтықта 80,4%-ы (n = 82) оң немесе шартты оң ұстанымды білдірді. «Қажет емес» деп жауап бергендер 19,6%-ды (n = 20) ғана құрады (кесте 3, сурет 2).

Кесте 3 – С3 сұрағына берілген жауаптардың үлестірімі (n = 102)

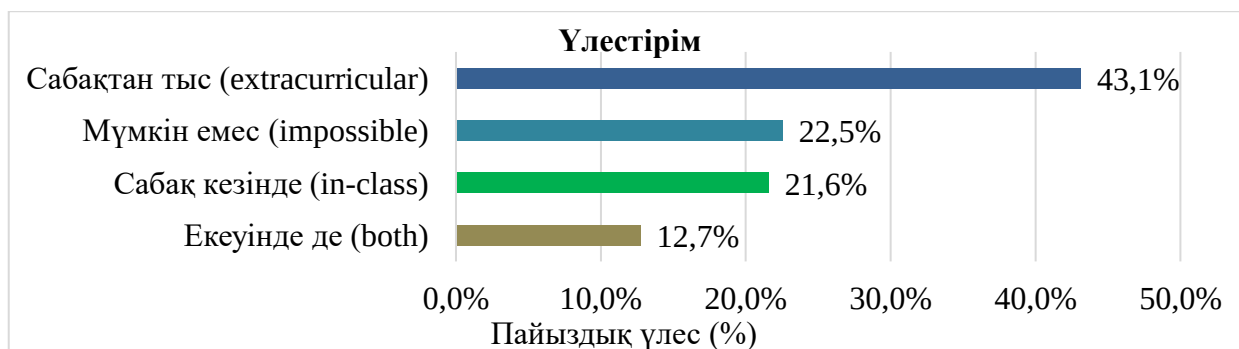
Жауап нұсқасы	n	%
Интеграциялық оқыту қажет	36	35,3
Жағдай жасалса дұрыс	46	45,1
Интеграциялық оқыту қажет емес	20	19,6
Жиыны	102	100,0

Сурет 2 – Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерін интеграциялық оқыту қажеттілігі бойынша мұғалімдер пікірінің үлестірімі (% , n = 102)

Алынған деректер мұғалімдердің декларативті позициясы мен іс жүзіндегі тәжірибесі арасындағы айырмашылықты да алға шығарады: интеграцияны «қажет» деп санайтын 35,3% пен оны жүйелі немесе жиі қолданатын 28,4% арасындағы 6,9 пайыздық айырмашылық интеграцияны жүзеге асырудың белгілі бір ұйымдастырушылық немесе ресурстық кедергілермен шектелуі мүмкін екенін меңзейді.

С4 сауалының нәтижелері мұғалімдердің сабақтан тыс форматқа қарай бейімділігін көрсетеді: 43,1%-ы (n = 44) «сабақтан тыс», 21,6%-ы (n = 22) «сабақ кезінде», 12,7%-ы (n = 13) «екеуінде де» деп жауап берді. Ал 22,5%-ы (n = 23) интеграцияны жүзеге асыруды мүмкін емес деп бағалады. Пайыздардың жиынтығы дөңгелектеу нәтижесінде 99,9% болды. Үлестірім 3-суретте берілген.

Сурет 3 – Интеграцияны жүзеге асыруға қолайлы уақыт форматы бойынша мұғалімдердің жауаптарының үлестірімі (С4 сауалы, n = 102)

Респонденттердің жиынтықта 55,9%-ы (n = 57) интеграцияны сабақ кезінде де, одан тыс та жүзеге асыруға дайын екенін хабарлады. Бұл бинарлы сабақ форматы мен сабақтан тыс іс-шаралардың (жарыстар, клубтар, секциялар) интеграция үшін педагогикалық тұрғыдан орынды деп танылып жатқанын көрсетеді.

C5 сауалы бойынша «Жас сарбаз» бағдарламасы аясында АӘЖТД мен ДШ-ны интеграциялық форматта ұйымдастыру қажеттілігіне (C5) респонденттердің 46,1%-ы ($n = 47$) «міндетті», 37,3%-ы ($n = 38$) «жағдайға байланысты» деп жауап берді; жиынтықта 83,4%-ы ($n = 85$) оң немесе шартты оң позицияда тұр. «Қажет емес» деп бағалаушылар 16,7%-ды ($n = 17$) ғана құрады. Пайыздардың жиынтығы дөңгелектеу нәтижесінде 100% болды. C3 нәтижесімен салыстырғанда (80,4%) бұл көрсеткіш сәл жоғары, бұл нақты бағдарлама шеңберінде интеграцияға деген педагогикалық қолдаудың нығая түсетінін меңзейді.

Ашық сұраққа (C6) 102 респонденттің 70-і жауап берді (жауап беру коэффициенті – 68,6%). Жауаптар семантикалық ұқсастық принципі бойынша индуктивті кодталып, мазмұны жағынан қайталанатын тақырыптар анықталды; нәтижесінде алты тақырыптық санат қалыптасты. Ең жиі кездескен тақырып – «интеграциялық оқыту қажет, Алғашқы әскери және технологиялық дайындық сағаты жеткіліксіз» (41,4%, $n = 29$) – мұғалімдердің интеграцияны идея ретінде емес, оқу уақытының шектеулілігіне тәжірибелік шешім ретінде қарастыратынын көрсетеді. Екінші орындағы тақырып – «пәндер дербес оқытылуы тиіс» (27,1%, $n = 19$) – дәстүрлі пәндік оқыту үлгісінің мұғалімдер арасында әлі де берік орын алатынын меңзейді. Материалдық-техникалық база мен бағдарлама жаңартуына қатысты жауаптар тең үлеспен (10,0%; $n = 7 + n = 7$) бөлінді; бұл интеграцияның алдындағы тосқауылдардың ресурстық та, нормативтік те сипатта болатынын көрсетеді.

C1 сұрағы бойынша пайыздардың жиынтығы дөңгелектеу нәтижесінде 100 % болды; C4 сұрағы бойынша жиынтық 99,9% болды. Екі жағдайда да айырмашылық статистикалық дөңгелектеуден туындайды және педагогикалық зерттеулерде қолайлы деп есептеледі. C5 сұрағының бастапқы нұсқасындағы $n = 16$ мәні статистикалық өңдеу кезінде $n = 17$ -ге ($17/102 = 16,7\%$) түзетілді; жаңартылған жиынтық: $47 + 38 + 17 = 102$ (пайыздар жиынтығы = 100,1%, дөңгелектеу нормасы шегінде).

Арнайы ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді теориялық талдау және Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің сарбаздарының дене дайындығына қойылатын нормативтік талаптарды өз зерттеулерімізбен салыстыру жоғары сынып оқушыларының Дене шынықтыру деңгейінің төмендігі олардың болашақта әскери қызметке сәтті бейімделуіне кедергі келтіретіні анықталды. Дәстүрлі Дене шынықтыру және Алғашқы әскери және технологиялық дайындықтың мазмұны бұл мәселені шешуге жеткіліксіз. Әскери қызметке дайындаудағы оңтайлы бағыт – Алғашқы әскери және технологиялық дайындық оқу бағдарламасының мазмұнын Дене шынықтыру тақырыптары мен сабақтарымен байланыстыру арқылы пәндік оқытудан пәнаралық оқытуға ауысу.

Оқу бағдарламаларын талдау нәтижелері Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің дидактикалық мақсаттарына сәйкес мазмұндық жағынан оларды интеграциялауға мүмкіндік бар екенін көрсетті. Оқу бағдарламаларындағы тақырыптық үйлесімділік Drake және Reid (2018) тұжырымымен үндеседі [2]. Жалпы алғанда, бағдарламалардағы тақырыптық сәйкестікті ескеріп, интеграцияланған сабақтарды оқу жылы бойы (4 тоқсан) жүзеге асыруға болады. Бұл болашақ әскери қызметшілердің әскери қолданбалы дене дайындығын жетілдіруге, оқушыларды шабыттандырып, пәнаралық байланыстар мен тәжірибелік бағыттылық нәтижесінде оқу материалын едәуір жоғары деңгейде игерілуін қамтамасыз етуге бағытталған. Дегенмен екі пәннің бағдарламалық мазмұнын интеграцияны күшейту мақсатында қайта қарау бұл мүмкіндікті айтарлықтай арттыратын еді.

Зерттеудің тәжірибелік бөлімінде мұғалімдердің Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен дене шынықтыру пәндерін интеграциялық оқытуға мотивациясы мен оны жүзеге асыру дайындығы зерттелді. Сауалнама нәтижесі мұғалімдердің 80,4% -ы Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерін интеграциялық оқытуға оң немесе шартты оң позициясын көрсетті, алайда «сөзсіз қажет» деп санайтындар 35,3%-ды ғана құрайды, бұл педагогикалық қауымдастықта бірізді ұстанымның толық қалыптаспағанын

көрсетеді. Мұғалімдердің 80,4%-ының оң позициясы Spelt және әріптестер. (2009) жоғары білімдегі интердисциплинарлық оқытуға кең қолдау барлығы туралы нәтижесімен сабақтасады [4]. Алайда 57,0%-ының интеграциялық элементтерді «сирек» қолдануы В.М. Баяйкина және т.б. (2019) принцип ретінде мойындау мен тәжірибеде жүзеге асыру арасындағы алшақтықты сипаттайтын тұжырымымен үндеседі [14]. Осы тұрғыдан алғанда, мектептегі АӘЖТД пәнін оқытудың өзекті мәселелерін қарастырған отандық зерттеулердің болуы да аталған пәнді жетілдіру мәселесінің маңыздылығын көрсетеді [15].

Prontenko және әріптестер (2024) кадеттердің қолданбалы дағдыларын дамытуда кешенді бағдарламалардың тиімділігін көрсеткен [10]; Burley et al. (2018) алдын ала дайындық деңгейінің бейімделу нәтижесіне ықпалын анықтаған [11] – бұл Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен дене шынықтыруды кіріктіріп оқытудың теориялық негізін нығайтады.

Интеграцияның жүйелі жүзеге асырылмауының бірнеше себебі бар. Біріншіден, аптасына 1 сағат шектеулігі бинарлы сабақтарды жоспарлауда ұйымдастырушылық кедергі туындатады. Екіншіден, 10,0%-ының материалдық базаны, тағы 10,0%-ының бағдарламаны жаңарту қажеттігін атауы интеграцияның нормативтік-ұйымдастырушылық деңгейде жеткілікті қамтамасыз етілмегенін меңзейді. Үшіншіден, 27,1%-ының дәстүрлі пәндік жүйені қолдауы дәстүрлі пәндік оқыту үлгісінің сақталуын көрсетеді. 43,1%-ының сабақтан тыс форматты таңдауы клуб, жарыс, секция форматында интеграцияға ықтимал қызығушылықтың жоғары екенін меңзейді.

Зерттеудің бірқатар шектеулері бар. Біріншіден, ыңғайлы-мақсатты іріктеме нәтижелерді жалпылау мүмкіндігін шектейді. Екіншіден, сипаттамалық дизайн себеп-салдарлық байланыстарды анықтауға мүмкіндік бермейді. Үшіншіден, сауалнама мұғалімдердің декларативті пікірін өлшейді, бірақ іс жүзіндегі іске асыру дағдысын өлшемейді. Төртіншіден, зерттеу тек 10-сынып бағдарламасымен шектелген.

Мектептік деңгейде Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру мұғалімдерінің бірлескен тоқсандық жоспарлауын ұйымдастыру және «Жас сарбаз», «Айбын», «Қалқан» әскери-спорттық ойын бағдарламаларын интеграцияның тәжірибелік платформасы ретінде пайдалану мүмкін. Нормативтік деңгейде бинарлы сабақ форматын типтік оқу жоспарына енгізу мүмкіндігін қарастыруға болады. ЖОО деңгейінде болашақ мұғалімдерді дайындауда интеграция әдістемесі бойынша модуль қосу болашақ зерттеулердің бағыты ретінде қарастырылуы мүмкін.

Жалпы алғанда, зерттеу барысында алынған нәтижелер үш негізгі педагогикалық ахуалды айқындайды:

1. Интеграциялық оқытуға қатысты мұғалімдердің кәсіби қызығушылығы бар.
2. Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің интеграциялық оқытылуын тәжірибелік іске асыру жүйелі сипатқа ие емес.
3. Педагогикалық ортада интеграциялық оқыту туралы тұжырымдамалық және әдістемелік бірізділік толық қалыптаспаған.

Көптеген зерттеулердің жүргізілгеніне қарамастан, болашақ сарбаздың тұлғасына қойылатын талаптардың артуына, білім саласындағы реформалар мен әлеуметтік-педагогикалық жағдайлардың өзгеруіне байланысты мақалада көтерілген мәселе жақын болашақта өзекті болып қала береді. Қазақстанның жалпы орта білім беру жүйесіндегі Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен Дене шынықтыру пәндерінің оқу бағдарламалары тақырыптық мазмұндық деңгейде салыстырмалы түрде саралауды, мектеп мұғалімдерінің интеграциялық оқытуды жүзеге асыруға деген дайындығы мен ұстанымдарын зерттеуді, интеграцияланған сабақтарды ұйымдастырудың педагогикалық алғышарттарын анықтауды, оның әдістемесін жасауды жалғастыру қажет.

Қорытынды

Зерттеу мақсатына сәйкес жалпы білім беретін мектептің 10-сынып оқушыларын Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде қызмет етуге даярлауда АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялық оқытудың педагогикалық мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған зерттеу үш кезеңде жүзеге асырылды.

Бірінші кезеңде отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттерге теориялық талдау жүргізіліп, пәнаралық интеграцияның, әскери-қолданбалы дене дайындығының және интеграциялық оқытудың ғылыми-теориялық негіздері айқындалды.

Екінші кезеңде АӘЖТД мен ДШ пәндерінің 10-сынып оқу бағдарламаларына жүйелік-салыстырмалы талдау жүргізіліп, төрт тоқсанның барлығында тақырыптық сәйкестіктің және ортақ дидактикалық мақсаттардың бар екені анықталды. Бұл аталған пәндерді оқу жылы бойы интеграциялық негізде ұйымдастыруға бағдарламалық мүмкіндік бар екенін көрсетті.

Үшінші кезеңде жүргізілген сауалнамалық зерттеу мұғалімдердің 80,4%-ы интеграциялық оқытуды қолдайтынын, алайда оны жүйелі түрде қолданатындардың үлесі 28,4% ғана екенін көрсетті. Сонымен қатар, интеграцияны жүзеге асырудың негізгі кедергілері ретінде АӘЖТД пәніне бөлінген оқу уақытының шектеулілігі, материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі және нормативтік-әдістемелік қолдаудың жеткіліксіздігі анықталды.

Жалпы алғанда, алынған нәтижелер АӘЖТД мен ДШ пәндерін интеграциялық форматта оқытудың бағдарламалық және педагогикалық алғышарттарының бар екенін көрсетеді. Бұл нәтижелер жалпы білім беретін мектептерде интеграциялық оқытуды ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік негіздерін толықтыруға мүмкіндік береді және оны білім беру тәжірибесіне енгізудің қажеттілігін көрсетеді.

Практикалық тұрғыдан бинарлы сабақтарды ұйымдастыру, «Жас сарбаз», «Айбын», «Қалқан» әскери-патриоттық бағдарламаларын интеграциялық оқытудың тәжірибелік алаңы ретінде пайдалану және алғашқы әскери және технологиялық дайындық пен дене шынықтыруды интеграциялық оқытуда практикалық-бағдарлы және құзыреттілікке негізделген оқыту әдістерін күшейтуді қажет етеді. Білім алушыларды әскери-қолданбалы жаттығуларды, тактикалық тапсырмаларды, дене дайындығы элементтерін және заманауи технологияларды (цифрлық тренажерлар, виртуалды модельдеу, бейнеталдау, мобильді қосымшалар) біріктіретін кешенді жобаларды орындауға бағыттау орынды болып табылады. Аталған ұсыныстарды іске асыру интеграциялық оқытудың жүйелі түрде жүзеге асырылуына және педагогикалық ортада әдістемелік бірізділіктің қалыптасуына ықпал етуі мүмкін.

Болашақ зерттеулерде интеграцияланған сабақтардың тиімділігін эксперименттік тұрғыдан бағалау, интеграциялық оқытудың ғылыми-әдістемелік моделін әзірлеу және сабақтан тыс жұмыстарда оны қолдану мүмкіндіктерін зерттеу маңызды ғылыми бағыттар болып табылады.

Авторлардың үлесі:

Ислямов Б.Б. – зерттеуді басқарды, әдістемені жасады және мақаланы ғылыми өңдеді.

Джакубақынов Б.Б. – зерттеуді жүргізді, нәтижелерді талдады, мақаланы жазуға және өңдеуге қатысты.

Төлегенұлы Н. – деректерді жинау және өңдеумен айналысты, нәтижелерді рәсімдеуге қатысты.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1 Білім туралы (2007). Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы [Электрондық ресурс]. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (қаралған күні: 04.03.2026).

2 Drake S.M., Reid J.L. Integrated curriculum as an effective way to teach 21st-century capabilities // Asia Pacific Journal of Educational Research. – 2018. – Vol. 1, No. 1. – P. 31–50. DOI: <https://doi.org/10.30777/apjer.2018.1.1.03>

3 Boluk K.A. Integrated Curriculum Design: An Empowering and Engaging Pedagogical Approach Preparing 21st Graduates // SCHOLE: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education. – 2022. – Vol. 38, No. 3. – P. 224–229.

4 Spelt E.J.H., Biemans H.J.A., Tobi H., Luning P.A., Mulder M. Teaching and learning in interdisciplinary higher education: A systematic review // Educational Psychology Review. – 2009. – Vol. 21, No. 4. – P. 365–378. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-009-9113-z>

5 Шолпанқұлова Г.К., Колумбаева Ш.Ж., Махметова Б.Т. Пәнаралық интеграция негізінде болашақ педагогтардың цифрлық дағдыларын дамыту // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. «Педагогика ғылымдары» сериясы. – Алматы, 2020. – № 4 (68). – Б. 95–101.

6 Керімбаева Р.Қ., Шауенова М.А. Білім беруді интеграциялаудың теориялық негіздері // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. «Педагогика ғылымдары» сериясы. – Алматы, 2020. – № 2 (66). – Б. 55–60.

7 Nikiforov A.V., Mukhamejanova S.Sh. The establishment and development of a system of physical training in the Kazakhstan army // *Physical Education of Students*. – 2017. – Vol. 21, No. 1. – P. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.15561/20755279.2017.0106>

8 Уанбаев Е.Қ. Дене мәдениеті және спорт теориясы мен әдіснамасы: оқулық. – 8-ші басылым, өңделіп толықтырылған. – Алматы: Үш Қиян, 2010. – 384 б.

9 «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдама [Электрондық ресурсы]. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017. – 122 б. URL: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynyndama/2017/skeri-zhne-tekhnologiyaly-dayyndy-pnin-oytu-boyyynsha-distemelik-synyndama.pdf> (қаралған күні: 08.05.2026).

10 Prontenko K., Okhrimenko I., Bloshchynskyi I., Serednytska I., Chornous V., Tytovych A., Masol V., Zakopailo S., Kryvenko Y. Effectiveness of the methodology for the development of cadets' motor and military-applied skills during orienteering training sessions: a case-control study // *Open Sports Sciences Journal*. – 2024. – Vol. 17. – P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.2174/011875399X311131240625093447>

11 Burley S.D., Drain J.R., Sampson J.A., Groeller H. Positive, limited and negative responders: The variability in physical fitness adaptation to basic military training // *Journal of Science and Medicine in Sport*. – 2018. – Vol. 21. – P. 1168–1172. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2018.06.018>

12 Nulty D.D. The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2008. – Vol. 33, No. 3. – P. 301–314. DOI: <https://doi.org/10.1080/02602930701293231>

13 George D., Mallery P. SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference. – 4th ed. – Boston: Allyn & Bacon, 2003. – 400 p.

14 Баяйкина В.М., Маскаева Т.А., Лабутина М.В., Чегодаева Н.Д. Межпредметные связи как принцип интеграции обучения // *Современные проблемы науки и образования*. – 2019. – № 6. – С. 45–52.

15 Джакубақынов Б.Б., Төлегенұлы Н. Мектепте «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқытудың өзекті мәселелері // *Dulaty University хабаршысы*. – 2024. – № 1. – Б. 57–66. DOI: <https://doi.org/10.55956/HSYN8662>

REFERENCES:

1 Qazaqstan Respublikasynyñ «Bilim turaly» Zańy (2007). Qazaqstan Respublikasynyñ 2007 zhylǵy 27 sıldedegı № 319 Zańy [Law of the Republic of Kazakhstan “On Education”]. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (accessed: 04.03.2026) (in Kazakh)

2 Drake S.M., Reid J.L. (2018). Integrated curriculum as an effective way to teach 21st-century capabilities. *Asia Pacific Journal of Educational Research*, vol. 1, no. 1, pp. 31–50. DOI: <https://doi.org/10.30777/apjer.2018.1.1.03>

3 Boluk K.A. (2022). Integrated Curriculum Design: An Empowering and Engaging Pedagogical Approach Preparing 21st Graduates. *SCHOLE: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education*, vol. 38, no. 3, pp. 224–229.

4 Spelt E.J.H., Biemans H.J.A., Tobi H., Luning P.A., Mulder M. (2009). Teaching and learning in interdisciplinary higher education: A systematic review. *Educational Psychology Review*, vol. 21, no. 4, pp. 365–378. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-009-9113-z>

5 Sholpanqulova G.K., Kolumbaeva Sh.Zh., Mahmetova B.T. (2020). Pănaralyq integrasiya negızinde bolaşaq pedagogtardıñ cıfrlyq daǵdyların damytu [Development of digital skills of future teachers based on interdisciplinary integration]. *Abai atyndaǵy QazĖPU Habarshysy. «Pedagogika ğylymdary» seriesy*, no. 4 (68), pp. 95–101. (in Kazakh)

6 Kerimbaeva R.Q., Shauenova M.A. (2020). Bılım berudı integrasialaudyñ teorıalyq negızderı [Theoretical foundations of educational integration]. *Abai atyndaǵy QazĖPU Habarshysy. «Pedagogika ğylymdary» seriesy*, no. 2 (66), pp. 55–60. (in Kazakh)

7 Nikiforov A.V., Mukhamejanova S.Sh. (2017). The establishment and development of a system of physical training in the Kazakhstan army. *Physical Education of Students*, vol. 21, no. 1, pp. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.15561/20755279.2017.0106>

8 Уанбаев Е.Қ. (2010). Дене мәдениеті және спорт теориясы мен әдістемасы: оқулық [Theory and methodology of physical culture and sport: textbook]. 8th ed., revised and supplemented. Алматы: Үш Қиян, 384 p. (in Kazakh)

9 «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдама (2017) [Methodological recommendations for teaching the subject “Initial Military and Technological Training”]. Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 122 p. URL: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/Metod%20usynyndama/2017/skeri-zhne-tekhnologiyaly-dayyndy-pnin-oytu-boyyynsha-distemelik-synyndama.pdf> (accessed: 08.05.2026) (in Kazakh)

10 Prontenko K., Okhrimenko I., Bloshchynskyi I., Serednytska I., Chornous V., Tytovych A., Masol V., Zakopailo S., Kryvenko Y. (2024). Effectiveness of the methodology for the development of cadets' motor and military-applied skills during orienteering training sessions: a case-control study. *Open Sports Sciences Journal*, vol. 17, pp. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.2174/011875399X311131240625093447>

11 Burley S.D., Drain J.R., Sampson J.A., Groeller H. (2018). Positive, limited and negative responders: The variability in physical fitness adaptation to basic military training. *Journal of Science and Medicine in Sport*, vol. 21, pp. 1168–1172. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2018.06.018>

12 Nulty D.D. (2008). The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, vol. 33, no. 3, pp. 301–314. DOI: <https://doi.org/10.1080/02602930701293231>

13 George D., Mallery P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 4th ed. Boston: Allyn & Bacon, 400 p.

14 Baliaikina V.M., Maskaeva T.A., Labutina M.V., Chegodaeva N.D. (2019). Mezhpredmetnye svyazi kak printsip integratsii obucheniia [Interdisciplinary connections as a principle of learning integration]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniia*, no. 6, pp. 45–52. (in Russian)

15 Dzhakubakynov B.B., Tölegenuly N. (2024). Mektepte «Alğaşqy äskerı jāne tehnologialyq daiyndyq» pänin oqytudyñ özekti мәseleleri [Current issues of teaching the subject “Initial Military and Technological Training” at school]. *Dulaty University habarshysy*, no. 1, pp. 57–66. DOI: <https://doi.org/10.55956/HSYN8662> (in Kazakh)

ВОЗМОЖНОСТИ ИНТЕГРАЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ НАЧАЛЬНОЙ ВОЕННОЙ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

*Ислямов Б.Б. *, Джакубақынов Б.Б., Толегенулы Н.*

Казахский национальный педагогический университет имени Абая,

Республика Казахстан, г. Алматы

**e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, beibit-22@mail.ru, nurzhan_tolegenu@mail.ru*

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические возможности интегрированного преподавания предметов «Начальная военная и технологическая подготовка» (НВПТ) и «Физическая культура» (ФК) при подготовке учащихся 10-го класса общеобразовательной школы к службе в Вооруженных силах Республики Казахстан. Цель исследования – выявить педагогические возможности интегрированного преподавания этих предметов как средства повышения уровня военной физической подготовки учащихся старших классов. В исследовании использовался смешанный исследовательский подход: был проведен систематический сравнительный анализ учебных программ, а также опрос 102 учителей общеобразовательных школ Казахстана (64 учителя общеобразовательных школ, 38 учителей средних школ) с использованием платформы Google Forms (уровень ответа – 69,4%). Внутренняя надежность анкеты оценивалась с помощью коэффициента альфа Cronbach ($\alpha = 0,71$). Количественные данные обрабатывались в программе IBM SPSS Statistics 26.0, а тематический контент-анализ проводился на основе ответов в свободной форме. Сравнительный анализ учебных программ показал, что тематическое сходство существует во всех четырех семестрах предметов НВПТ и ФК, и что наблюдаются общие дидактические цели, которые служат основой для их интегрированного обучения. Согласно результатам опроса, 80,4% учителей полностью или условно поддерживают инклюзивное образование. Однако доля тех, кто использует его систематически, составила всего 28,4%, что указывает на существенный разрыв между позитивным отношением учителей к инклюзивному образованию и уровнем его практического применения. В качестве основных препятствий для реализации интеграции были определены ограниченное время, отведенное на изучение темы НВПТ (1 час в неделю), недостаточная материально-техническая база, а также недостаточная нормативно-методическая поддержка. Результаты исследования показали, что существует программная основа для преподавания предметов НВПТ и ФК в интегрированном формате и что такой подход находит педагогическую поддержку со стороны учителей. Кроме того, для широкого внедрения интегрированного обучения в образовательную практику необходимо улучшить нормативно-правовую, методологическую и организационную поддержку.

Ключевые слова: начальная военная и технологическая подготовка, физическая культура, интеграционное обучение, военно-прикладная физическая подготовка, старшеклассники, опрос.

INTEGRATED TEACHING OF INITIAL MILITARY AND TECHNOLOGICAL TRAINING AND PHYSICAL EDUCATION

B. Islyamov*, B. Dzhakubakinov, N. Tolegenuly

Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan, Almaty,

*e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, beibit-22@mail.ru, nurzhan_tolegenu@mail.ru

Abstract. This article examines the pedagogical potential of integrated teaching of the subjects 'Basic Military and Technical Training' (BMTT) and 'Physical Education' (PE) in preparing year 10 pupils at general secondary schools for service in the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan. The aim of the study is to identify the pedagogical potential of integrated teaching of these subjects as a means of improving the level of military physical training among upper-secondary school pupils. The study employed a mixed-methods approach: a systematic comparative analysis of curricula was carried out, and a survey of 102 teachers from general education schools in Kazakhstan (64 teachers from general education schools and 38 teachers from secondary schools) was conducted using the Google Forms platform (response rate: 69.4%). The internal reliability of the questionnaire was assessed using Cronbach's alpha ($\alpha = 0,71$). Quantitative data were analysed using IBM SPSS Statistics 26.0, whilst thematic content analysis was carried out on the basis of open-ended responses. A comparative analysis of the curricula has shown that there are thematic similarities across all four semesters of the BMTT and PE modules, and that there are common didactic objectives which form the basis for their integrated teaching. According to the survey results, 80.4% of teachers fully or to some extent support inclusive education. However, the proportion of those who use it systematically stood at just 28.4 per cent, indicating a significant gap between teachers' positive attitudes towards inclusive education and the extent to which it is actually put into practice. The main obstacles to the implementation of integration were identified as the limited time allocated to studying the subject of BMTT (1 hour per week), insufficient material and technical resources, and a lack of regulatory and methodological support. The results of the study showed that there is a curricular framework for teaching BMTT and PE subjects in an integrated format, and that this approach is supported by teachers. Furthermore, in order to ensure the widespread implementation of integrated learning in educational practice, it is necessary to improve regulatory, methodological and organisational support.

Keywords: basic military and technical training, physical education, integrated learning, military-oriented physical training, upper-secondary school pupils, survey.

Авторлар туралы мәліметтер:

Ислямов Берік Ботабайұлы* – докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0915-8555>).

Джакубақынов Бейбіт Бектұрсынұлы – әскери ғылымдардың докторы, доцент, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: beibit-22@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5837-7685>).

Төлегенұлы Нұржан – PhD, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: nurzhan_tolegenu@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4906-5051>).

Сведения об авторах:

Ислямов Берик Ботабаевич* – докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0915-8555>).

Джакубақынов Бейбит Бектұрсынұлы – доктор военных наук, доцент, Казахский национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: beibit-22@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5837-7685>).

Төлегенұлы Нуржан – PhD, Казахский национальный педагогический университет имени Абая (Казахстан, г. Алматы, e-mail: nurzhan_tolegenu@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4906-5051>).

Information about authors:

Islyamov Berik* – Doctoral student, Abai Kazakh National Pedagogical University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: b.islyamov@abaiuniversity.edu.kz, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0915-8555>).

Dzhakubakinov Beibit – Doctor of Military Sciences., Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: beibit-22@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5837-7685>).

Tolegenu Nurzhan – PhD, Abai Kazakh National Pedagogical University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: nurzhan_tolegenu@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4906-5051>).